

Sygn. akt I ACa 923/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Robert Obrębski

Sędzia SA Katarzyna Polańska-Farion

Sędzia SO (del.) Marta Szerel (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Aneta Walkowska

po rozpoznaniu w dniu 12 grudnia 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa T. K.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Finansów

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 15 kwietnia 2014 r., sygn. akt I C 1188/13

1. oddala apelację;

2. zasądza od T. K. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 923/14

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 6 września 2013 r. powód T. K. domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Finansów kwoty 99.401,46 zł wraz z ustawowymi odsetkami tytułem szkody majątkowej wyrządzonej powodowi jako posiadaczowi przedwojennych obligacji 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej wydanych przez Skarb Państwa Rzeczypospolitej w roku 1924 oraz 6% Pożyczki Narodowej wyemitowanej na podstawie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej oraz Ministra Skarbu z 1933 r.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc zarzut przedawnienia, oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie powództwo oddalił oraz zasądził od powoda kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powód jest następcą prawnym A. K., który zmarł 26 stycznia 1992 r., oraz posiadaczem następujących obligacji Rzeczypospolitej Polskiej 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej z roku 1924, wypuszczonych na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1924 r.: - o wartości 500 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 500 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1; - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1; - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk).

W posiadaniu powoda znajdują się również następujące arkusze kuponowe od 100-złotowej obligacji 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej z 1924 r.: - arkusz kuponowy Nr (...) (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - arkusz kuponowy Nr (...) (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk).

Wypłata kwoty wskazanej na obligacji miała nastąpić okazicielowi obligacji po jej wylosowaniu. Procenty od obligacji miały być płatne za każde półrocze z dołu w dniu 2 stycznia i 1 lipca każdego roku. Umorzenie pożyczki miało nastąpić do dnia 2 stycznia 1945 r. w 40 ratach półrocznych na 2 stycznia i 1 lipca każdego roku, począwszy od dnia 1 lipca 1925 r. według planu amortyzacyjnego, ogłoszonego przez Ministra Skarbu. Kupony załączone do obligacji oraz arkusze kuponowych miały być płatne w ciągu 5 lat, co 6 miesięcy, począwszy od dnia 2 stycznia 1940 r. a kończąc w dniu 2 stycznia 1945 r. Nie przedstawione do zapłaty kupony ulegały przedawnieniu z upływem 5 lat od dnia ich płatności.

Ponadto, powód jest w posiadaniu następujących obligacji 6% Pożyczki Narodowej i kuponów od obligacji, wypuszczonych na podstawie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 5 września 1933 r. i z dnia 27 października 1933 r. oraz rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7 września 1933 r.: - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 100 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 9 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk); - o wartości 50 zł Nr (...), ilość sztuk: 1 (zaopatrzona w kupony od obligacji w ilości 11 sztuk).

Zgodnie z powołanymi rozporządzeniami obligacje miały być wydawane subskrybentom od dnia 1 lipca 1934 r., a jednorazowy ich wykup miał nastąpić począwszy od 2 stycznia 1944 r. Kupony od obligacji 6% Pożyczki Narodowej miały być płatne w ciągu 5 lat kolejno, co 6 miesięcy od dnia 2 stycznia 1940 r. do dnia 2 stycznia 1944 r. Obligacje nie przedstawione do zapłaty w przeciągu 30 lat od dnia ich płatności ulegały przedawnieniu. Nie przedstawione do zapłaty kupony ulegały przedawnieniu z upływem lat pięciu od dnia ich płatności.

Posiadane przez powoda obligacje 5% Pożyczki Konwersyjnej nie zostały wylosowane do umorzenia, kupony 5% Pożyczki Konwersyjnej oraz obligacje i kupony 6% Pożyczki Narodowej nie zostały wykupione.

W Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie pod sygn. akt I Co 1810/07 toczyło się postępowanie pojednawcze wszczęte z wniosku T. K.. We wniosku o zawezwanie do próby ugodowej złożonym w dniu 5 października 2007 r. powód domagał się od Skarbu Państwa zwrotu pożyczki z tytułu posiadanych przedwojennych obligacji o ogólnej wartości 900.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami. Do ugody nie doszło i sprawa została zakończona.

Do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie wpłynął pozew T. K. przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Finansów o zapłatę, zarejestrowany pod sygn. akt I C 401/13. Pozew ten został prawomocnie zwrócony.

W takim stanie faktycznym, ustalonym na podstawie niekwestionowanych dokumentów, Sąd Okręgowy stwierdził, że powództwo jest nieuzasadnione.

Powód domaga się zapłaty zwaloryzowanego świadczenia pieniężnego tytułem spełnienia przez pozwanego obowiązku wykupu przez Państwo przedwojennych obligacji, znajdujących się w jego posiadaniu, ewentualnie odszkodowania z tytułu niewykonania zobowiązania przez pozwanego poprzez niewykupienie obligacji. Strona powodowa powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego wydany w dniu 24 kwietnia 2007 r. w sprawie o sygn. akt TK 49/05, w którym stwierdzono niezgodność art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny w zakresie, w jakim ogranicza dostęp do waloryzacji sądowej zagwarantowanej w art. 358¹ § 3 k.c. w odniesieniu do zobowiązań pieniężnych powstałych przed dniem 30 października 1950 r., wynikających z obligacji emitowanych przez Skarb Państwa, z art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny uznał, że uniemożliwienie przeliczania przedwojennych zobowiązań Skarbu Państwa według zasad nadającym tym zobowiązaniom realną wartość ekonomiczną w istocie stanowi wyzucie posiadaczy przedwojennych obligacji skarbowych z własności z naruszeniem istoty tego prawa, wbrew zasadom rządzącym demokratycznym państwem prawnym, które winno urzeczywistniać zasady sprawiedliwości społecznej. W świetle powyższego wyroku należy stwierdzić, iż dopuszczalne jest dokonanie w oparciu o przepis art. 358¹ § 3 k.c. waloryzacji żądanego przez powoda świadczenia pieniężnego, wyrażonego w kwocie nominalnej, a powstałego przed dniem 30 października 1950 r.

Jednakże, aby roszczenie powoda mogło zostać uwzględnione w zwaloryzowanej wysokości, najpierw należy ustalić, czy nie jest ono przedawnione, albowiem pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczenia wynikającego z przedmiotowych obligacji. Wykonanie przez zobowiązanego do zapłaty uprawnienia do uchylenia się od zaspokojenia roszczenia powoduje, że roszczenie już nie może być skutecznie dochodzone. W tej sytuacji, w wypadku skutecznego podniesienia zarzutu przedawnienia roszczenia o świadczenie pieniężne, bezprzedmiotowe staje się żądanie jego waloryzacji.

Podstawą wyemitowania papierów skarbowych, tj. obligacji 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej z roku 1924, była ustawa z dnia 11 stycznia 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej oraz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1924 r. o przerechowaniu zobowiązań Skarbu Państwa z tytułu pożyczek państwowych oraz konwersji rzeczonych pożyczek. Emisja tych obligacji nastąpiła zatem w okresie obowiązywania Kodeksu Napoleona, lecz na mocy art. I oraz art. XVI i nast. przepisów wprowadzających kodeks zobowiązań (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r.) utracił on moc, stąd zastosowanie mają przepisy Kodeksu zobowiązań.

Wyemitowane dokumenty będące papierami na okaziciela zawierały zobowiązanie Skarbu Państwa – wystawcy dokumentu – do spełnienia objętego nim świadczenia na żądanie okaziciela za jednoczesnym zwrotem dokumentu (art. 225 Kodeksu zobowiązań).

Obligacje 5% miały być realizowane w drodze losowania, a podlegały umorzeniu do dnia 2 stycznia 1945 r. poczynając od 1 lipca 1925 r. według planu amortyzacyjnego. Wskazany w tych obligacjach termin 2 stycznia 1945 r. oznaczał więc końcowy termin, do którego posiadacz tego dokumentu mógł żądać jego wykupu lub też obligacje te mogły zostać wylosowane do umorzenia. Po jego upływie zobowiązanie objęte treścią dokumentu wygasło a posiadacz dokumentu nie mógł skutecznie domagać się wykonania inkorporowanego w nim zobowiązania. Bieg tego terminu będącego terminem przedawnienia wymagalnego świadczenia uległ jednak zawieszeniu na okres zawieszenia wymiaru sprawiedliwości w związku z wojną 1939- 1945, stosownie do art. 16 dekretu z dnia 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. W tym bowiem okresie roszczenie o wykup uzależnione od podjęcia określonych działań przez dłużnika było już wymagalne. Termin ten ulegał tym samym przedłużeniu o 5 lat 8 miesięcy i 8 dni, czyli do dnia 10 września 1950 r.

Do oceny terminu przedawnienia w niniejszej sprawie nie stosuje się przepisu art. XIX ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy wprowadzające przepisy ogólne prawa cywilnego, ponieważ weszła ona w życie 1 października 1950 r. Zgodnie

zaś z treścią art. XIX pkt 2 tej ustawy, do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie przepisów ogólnych prawa cywilnego, a według dotychczasowych przepisów w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepisy ogólne prawa cywilnego o przedawnieniu z określonymi ograniczeniami. Skoro roszczenie powodów przedawniło się w dniu 10 września 1950 r., to po jego upływie zobowiązanie objęte treścią dokumentu wygasło, a posiadacz dokumentu nie mógł skutecznie domagać się wykonania inkorporowanego w nim zobowiązania.

Bezspornym jest, że po zakończeniu II wojny światowej losowania obligacji do umorzenia nie odbywały się, a poprzekownik prawny powoda w zakreślonym powyżej terminie nie żądał ich wykupu i nie dochodził praw z wskazanych papierów przed właściwym organem. W związku z powyższym roszczenia powoda, jako ich posiadacza, o spełnienie objętego nimi świadczenia przedawniły się najdalej z końcem dnia 10 września 1950 r., a objęte tymi papierami roszczenie wygasło. Nawet gdyby przyjąć, jak podnosi strona powodowa, iż termin wykupu tych obligacji został wydłużony do dnia 2 stycznia 1965 r., na podstawie art. 22 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych, to roszczenia wynikające z tych obligacji również wygasły przed datą wniesienia pozwu, jak i przed datą zawezwania do próby ugodowej.

Podobnie termin ten biegł i ulegał zawieszeniu w odniesieniu do kuponów załączonych do obligacji 5% Pożyczki Konwersyjnej oraz arkuszy kuponowych, które uległy pięcioletniemu przedawnieniu od daty wskazanej na poszczególnych kuponach. W oparciu o podane wcześniej zasady należy uznać, że nawet najpóźniej wymagalne roszczenie o odsetki wynikające z kuponów od obligacji przedawniło się z dniem 10 września 1950 r.

Obligacje 6% Pożyczki Narodowej zostały wyemitowane na podstawie rozporządzeń prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 5 września 1933 r. i z 27 października 1933 r. oraz rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7 września 1933 r. o wypuszczeniu 6% pożyczki wewnętrznej. Obligacje te podlegały jednorazowemu wykupowi po upływie 10 lat od daty ich wypuszczenia, czyli poczynając od dnia 2 stycznia 1944 r. Obligacje nieprzedstawione do zapłaty w przeciągu 30 lat od dnia ich płatności ulegały przedawnieniu. Termin 10-letni uległ zawieszeniu przez okres od 1 września 1939 r. do 9 maja 1945 r., co oznacza, że termin płatności (wykupu) przypadł na dzień 10 września 1949 r. Wykonanie zobowiązania Skarbu Państwa nie nastąpiło w tej dacie, przy czym zaniechanie wierzyciela przedstawienia obligacji do wykupu nie miało na to wpływu. Termin ten wyznaczał jednak termin wymagalności roszczenia o zapłatę i rozpoczął on bieg przedawnienia. Roszczenie uległo zatem przedawnieniu z upływem 30 lat, tj. z końcem dnia 10 września 1979 r.

W drodze analogii, odwołując się do wcześniejszych rozważań, należy uznać, że kupony dołączone do obligacji 6% Pożyczki Narodowej przedawniły się najpóźniej z dniem 10 września 1949 roku.

W ocenie Sądu, nie można zgodzić się ze stanowiskiem powoda, że podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.). W tym zakresie pozwany występował jako strona istniejącego między nim a posiadaczem obligacji stosunku cywilnoprawnego, i – jako działającemu w sferze tzw. dominium – przysługiwało mu, jak każdemu innemu uczestnikowi obrotu prawnego, prawo podmiotowe odmowy spełnienia świadczenia z powodu przedawnienia. Co do zasady każda strona stosunku obligacyjnego, chociażby była Państwem, może uchylić się od spełnienia przedawnionego roszczenia majątkowego. Uczestnicząc w obrocie, pozwany jest uprawniony do korzystania z tych samych instytucji prawnych, co inni uczestnicy tego obrotu. Instytucja przedawnienia ma za zadanie uporządkowanie stosunków społecznych i jej celem jest zniesienie utrzymującej się niepewności co do trwania w czasie odpowiedzialności.

Poprzekownik prawny powoda, jak i powód, mogli bez przeszkód wystąpić na drogę sądową w czasie, gdy roszczenia nie były jeszcze przedawnione. I oceny tej nie może zmienić fakt, że od 1945 r. do 1989 r. obowiązywał w Polsce ustrój niedemokratyczny. On bowiem nie zabraniał ani nie narażał na szykanę, czy inne skutki osób, które w postępowaniach cywilnych dochodziły swych roszczeń; nie powodował zatem przerwy, ani zawieszenia biegu przedawnienia. Przyjmując nawet, do czego w okolicznościach sprawy nie ma żadnych podstaw, bo powód nawet tego nie twierdził, iż powód (bądź jego poprzekownik prawny) bał się dochodzić wykonania zobowiązania z uwagi na ustrój panujący w Polsce do 1989 r., to przeszkoda ta ustała najpóźniej z dniem 4 czerwca 1989 r., tj. z dniem „pierwszych

wolnych wyborów”, czyli dwadzieścia pięć lat temu. Z tych względów Sąd przyjął, że nie ma podstaw do przyjęcia, że skorzystanie z zarzutu przedawnienia przez pozwanego stanowi nadużycie prawa.

Powód dopiero w 2007 r. zdecydował się podjąć działania zmierzającego do wykonania zobowiązania przez Skarb Państwa. Opóźnienie w złożeniu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, a następnie w wytoczeniu powództwa jest bardzo duże i niczym nieusprawiedliwione. Nie ma więc podstaw do postawienia pozwanemu zarzutu, że zgłaszając przedawnienie roszczeń nadużył którąkolwiek z zasad współzycia społecznego.

Sąd Okręgowy uznał więc za uzasadniony podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia i z tej przyczyny oddalił powództwo.

O kosztach procesu orzeczono w oparciu o art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając wyrok w całości i wnosząc o jego zmianę, polegającą na zasądzeniu od Skarbu Państwa na rzecz powoda żądanej kwoty odszkodowania z tytułu niewykonania przez Skarb Państwa zobowiązania w związku z wykupem przedwojennych obligacji skarbowych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Skarżący zarzucił wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności:

1. art. 22 dekretu Prezydenta RP z 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych w zw. z art. 120 i 121 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż termin umorzenia obligacji 5% Państwowej Pożyczki Konwersyjnej z 1924 r. jest jednocześnie terminem jej przedawnienia, w sytuacji gdy termin ten jest początkiem terminu wymagalności przesuniętego na dzień 2 stycznia 1965 r., oraz niewłaściwe wskazanie terminu przedawnienia roszczenia w sytuacji, gdy okres II wojny światowej do dnia ukonstytuowania się organów wykonawczych Polski Ludowej oraz okres stanu wojennego wprowadzonego w dniu 13 grudnia 1983 r. stanowiły okoliczność zawieszającą bieg terminu przedawnienia;

2. art. 4 dekretu Prezydenta RP z 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych w zw. z art. 120 i 121 k.c. poprzez jego niezastosowanie polegające na nieuwzględnieniu zmiany okresów umorzenia obligacji 6% Pożyczki Narodowej i uznaniu, iż termin przedawnienia roszczeń z nich wypływających upływa z dniem 10 września 1979 r. w sytuacji, gdy art. 4 dekretu określił na nowo, że obligacje zostaną wykupione najpóźniej w ciągu 30 lat, natomiast termin przedstawienia ustalony został na lat 20 od dnia ostatecznego umorzenia. Biorąc zatem pod uwagę powyższe założenia obliczania terminów, nowe regulacje umorzenia, brak umorzenia oraz szczególnie przepis terminu przedawnienia w stosunku do regulacji kodeksowych zauważyć należy, iż wymagalność roszczenia nastąpiła w lutym 1981 r., a okres przedawnienia w czerwcu 2001 r. oraz nieuwzględnienie przez Sąd pierwszej instancji właściwych terminów uzasadniających zawieszenie biegu terminu przedawnienia odnośnie okresu II wojny światowej do dnia ukonstytuowania się organów wykonawczych Polski Ludowej oraz okres stanu wojennego wprowadzonego w dniu 13 grudnia 1983 r., które stanowiły okoliczność zawieszającą bieg terminu przedawnienia;

3. dekretu Prezydenta RP z 21 lutego 1940 r. w zw. z art. 417 k.c. poprzez ich nieuwzględnienie w sytuacji, gdy dekret na cały czas trwania wyjątkowych okoliczności wywołanych wojną wstrzymywał nie rozpoczęty i zawieszał rozpoczęty „bieg następujących terminów przewidzianych we wszystkich ustawach, dekretach, rozporządzeniach i zarządzeniach obowiązujących na całym obszarze Państwa lub na poszczególnych jego częściach: dla dokonywania czynności koniecznych do powstania i zachowania roszczeń, wierzytelności praw; dla przedawnienia i prekluzji oraz wszelkich w ogóle terminów, których niezachowanie powoduje wygaśnięcie lub zmianę roszczeń, wierzytelności i praw; dla zasiedzenia”. W artykule 4 tego dekretu stwierdzono, że daty ustania wyjątkowych okoliczności wywołanych wojną na całym obszarze Państwa lub jego części, ustali Rada Ministrów stosownymi rozporządzeniami, co jednak nie nastąpiło, więc doszło do zaniechania po stronie Skarbu Państwa uzasadniającego wypłatę odszkodowania;

4. art. 19 dekretu Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nieumorzonych zobowiązań pieniężnych w zw. z art. 417 k.c. poprzez ich nieuwzględnienie polegające na pominięciu istotnych

okoliczności dotyczących faktu, iż dekret ten utrzymał gwarancję Skarbu Państwa dla przedwojennych obligacji oraz upoważnił właściwe organy państwowe do wydania stosownych aktów prawnych związanych z wykupem tych obligacji, co nie nastąpiło, więc doszło do zaniechania po stronie Skarbu Państwa uzasadniającego wypłatę odszkodowania;

5. art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy ustanawia on normę samowystosowaną, podlegającą samoistnemu stosowaniu, obejmującą zarówno szkody wyrządzone poprzez działania w sferze legislacyjnej, tj. stanowieniu aktów normatywnych, jak i w wyniku indywidualnych rozstrzygnięć, w tym orzeczeń sądowych, decyzji administracyjnych i in. a także przez zaniechania władzy publicznej.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja nie podlega uwzględnieniu.

Stan faktyczny sprawy był w istocie pomiędzy stronami bezsporny. Sąd Apelacyjny ustalenia w tym zakresie przyjmuje za własne. Prawidłowe również, co do zasady, są rozważania prawne Sądu pierwszej instancji. Wymagają one jednak rozwinięcia i doprecyzowania.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że przed Sądem pierwszej instancji strona powodowa nie określiła w sposób jednoznaczny ani dokładny, na jakiej podstawie domaga się zasądzenia od pozwanego kwoty żądanej pozwem. W samym pozwie nie było wskazane, czy jest to waloryzacja świadczenia (art. 358¹ k.c.), czy też odszkodowanie, w szczególności z jakiego tytułu i na jakiej podstawie dochodzone (ex contractu, czy też ex delicto). W toku postępowania, w piśmie procesowym z dnia 3 stycznia 2014 r. wskazane zostało przez powoda, iż kwota ta dochodzona jest „tytułem odszkodowania za niewykupione, a będące w posiadaniu powoda przedwojenne obligacje skarbowe, albo tytułem wykonania przez pozwanego stosunku zobowiązaniowego”. Powód powoływał się wówczas na to, że pozwany powinien zobowiązanie wykonać zgodnie z jego treścią. Również w apelacji powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie „odszkodowania z tytułu niewykonania przez Skarb Państwa zobowiązania”. Jednocześnie w apelacji powód powoływał także przepis art. 417 k.c., regulujący odpowiedzialność władz publicznych za ich władcze działania i zaniechania.

Na żadnej z powołanych podstaw żądana przez powoda kwota nie może być zasądzona z uwagi na podniesiony przez pozwanego, zasadnie, zarzut przedawnienia, słusznie uwzględniony przez Sąd pierwszej instancji. Z tej przyczyny nie ma podstawy do waloryzacji świadczenia na podstawie art. 358¹ k.c., ani zasądzenia odszkodowania.

Realizacja zobowiązań z tytułu obligacji należy do sfery dominium. Naruszenie warunków emisji to typowy układ uzasadniający odpowiedzialność kontraktową. Nie można z tego tytułu dochodzić odszkodowania na podstawie art. 417 k.c. Jak wskazuje orzecznictwo, za szkody wyrządzone przez Skarb Państwa przy wykonywaniu innych zadań, nie należących do sfery imperium, ponosi on odpowiedzialność na zasadach ogólnych. Nie sposób uznać, aby zaniechanie obsługi obligacji i ich niewykupienie w terminie przez Skarb Państwa nosiło cechy wykonywania władzy publicznej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2008 r., I CSK 41/08, Lex nr 457851).

Jakkolwiek nie w pełni można się zgodzić ze szczegółowymi rozważaniami Sądu pierwszej instancji odnośnie sposobu ustalenia upływu terminu przedawnienia roszczeń powoda z obligacji poszczególnych pożyczek, to jednak – oceniając samą prawidłowość rozstrzygnięcia i ostatecznych wniosków Sądu – słusznie stwierdzono, że nastąpiło przedawnienie roszczenia. Również w apelacji sama strona powodowa jednoznacznie wskazuje, że doszło do przedawnienia roszczenia.

Powołane przez stronę powodową w apelacji przepisy dekretów z lat 30- i 40-tych XX wieku w powiązaniu z odpowiednimi przepisami Kodeksu cywilnego, ani przepisy Konstytucji, nie skutkują odmienną oceną w powyższym zakresie.

Istotnie, art. 22 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych przedłużył do dnia 2 stycznia 1965 r. termin umorzenia 5% pożyczki konwersyjnej z 1924 r., wypuszczonej na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1924 r. Termin umorzenia nie jest terminem przedawnienia, jak to uznał Sąd Okręgowy, ale terminem wymagalności. Z dniem 1 stycznia 1965 r. wszedł w życie Kodeks cywilny, a przepisy go wprowadzające uchylili, w szczególności, przepisy wprowadzające przepisy ogólne prawa cywilnego z 1950 r. Zgodnie z art. XIV przepisów wprowadzających Kodeks cywilny, wobec nieutrzymania w mocy wcześniejszych przepisów regulujących termin przedawnienia, zastosowanie znajdzie art. 118 k.c., przewidujący ogólny dziesięcioletni termin przedawnienia. Termin ten, liczony od 1965 r., wskazuje, że przedawnienie roszczeń powoda z obligacji pożyczki z 1924 r. nastąpiło w 1975 r. Strona powodowa słusznie wskazuje na powyższe. Jednocześnie jednak na tej kanwie wysnuwa błędne wnioski. Dopóki bowiem wymagalność nie nastąpiła, nie mógł rozpocząć bieg przedawnienia. Jeżeli zaś nie biegł termin przedawnienia, to nie mógł on być zawieszony, w szczególności na okres działań wojennych, kiedy roszczenie nie było jeszcze wymagalne.

Nawet przyjmując – aczkolwiek należy powtórzyć za Sądem Okręgowym, że brak jest ku temu podstaw w okolicznościach niniejszej sprawy – że powód, chociaż tego nie twierdząc, bał się dochodzić wykonania zobowiązania z uwagi na ustrój panujący w Polsce do 1989 r., to przeszkoda ta ustała najpóźniej z dniem 4 czerwca 1989 r., a termin przedawnienia upłynąłby w 1999 r. Podkreślenia wymaga, że jakkolwiek by nie liczyć termin przedawnienia w niniejszej sprawie (czy w sposób wskazany powyżej; czy jak to wskazuje Sąd pierwszej instancji; czy też, jak to wskazuje – biorąc pod uwagę różne możliwe koncepcje wskazane w apelacji – strona powodowa), to przy każdej z koncepcji należało uznać, że do przedawnienia roszczenia doszło, i to szereg lat, zarówno przed wytoczeniem przez powoda powództwa w niniejszej sprawie, jak i przed zawezwaniem pozwanego do próby ugodowej. Sam powód stwierdza jednoznacznie w apelacji, że jego roszczenia z obligacji poszczególnych pożyczek uległy przedawnieniu w 1985 r. (k. 96) i w 2001 r. (k. 97).

Strona powodowa wskazywała w apelacji, że pewne czynności podjęte przez stronę pozwaną należy uznać za przerywające bieg przedawnienia. Takiego argumentu podzielić nie można. Pisma, na które powołuje się strona powodowa, a które zostały złożone w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji, są pismami bardzo ogólnymi; nie wskazuje się w nich na konkretne zobowiązanie pozwanego, czy też konkretne uprawnienia powoda wynikające z obligacji przedwojennych. Pisma te mają charakter informujący o przepisach, czy czynnościach wewnątrzresortowych, w szczególności o tym, że obsługa obligacji wojennych została zawieszona na skutek II wojny światowej (k. 51) oraz, że problem wymaga ustalenia stanu prawnego i faktycznego poszczególnych emisji (k. 52-55). W żadnym z pism, na które powołuje się powód jako uzasadniających uznanie, nie ma odwołania się do konkretnego roszczenia przysługującego ewentualnie powodowi z tytułu obligacji przedwojennych. Pierwszą czynnością, jakiej dokonał powód, a która zmierzała bezpośrednio do dochodzenia roszczenia z tytułu obligacji, był wniosek o zawezwanie do próby ugodowej, złożony dopiero w 2007 r., czyli z bardzo poważnym (ośmioletnim) przekroczeniem nawet tego najbardziej korzystnego dla powoda upływu terminu przedawnienia, czyli 1999 r. W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że skorzystanie z zarzutu przedawnienia tylko wtedy może być uznane za nadużycie prawa podmiotowego, jeżeli uchybienie terminowi przedawnienia było nieznaczne, albo gdy inne nadzwyczajne okoliczności przemawiają za tym, aby takiego zarzutu nie uwzględnić. Przy czym zawsze ocena zasadności uznania nadużycia prawa poprzez zgłoszenie zarzutu przedawnienia wymaga rozważenia konkretnych okoliczności sprawy, których ciężar wykazania spoczywa na powodzie (por. wyroki Sądu Najwyższego – z dnia 7 maja 2003 r., IV CKN 120/01; z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 604/00; z dnia 5 września 2008 r., CSK 41/08; z dnia 2 kwietnia 2003 r., I CKN 204/01). W niniejszej sprawie takie okoliczności, które by uzasadniały uznanie, że zgłaszając zarzut przedawnienia pozwany nadużywa prawa (art. 5 k.c.), nie zachodzą. Nie ma więc podstaw do nieuwzględnienia tego zarzutu, jak słusznie stwierdził Sąd pierwszej instancji.

Całkowicie nietrafny jest zarzut naruszenia art. 4 powołanego dekretu z dnia 14 stycznia 1936 r. w zw. z art. 120 i 121 k.c. Przepis ten bowiem nie znajduje zastosowania w sprawie, gdyż w ogóle nie odnosi się do pożyczek, na podstawie których wydane zostały obligacje, z których roszczeń dochodzi powód. Zmiany terminów umorzenia (30 lat) oraz przedawnienia (20 lat od dnia wylosowania do umorzenia) nie mają, w szczególności, zastosowania do wskazanej w

apelacji 6% Pożyczki Narodowej z 1933 r., wypuszczonej na podstawie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 5 września 1933 r. i z dnia 27 października 1933 r., gdyż pożyczka ta nie została wymieniona w art. 1 ust. (2), którego dotyczy art. 4 dekretu.

Sąd Okręgowy nie naruszył również przepisów dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 lutego 1940 r. w zw. z art. 417 k.c. Dekret z dnia 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych wydanych w okresie okupacji niemieckiej wskazywał w art. 16 okres zawieszenia wymiaru sprawiedliwości (od dnia rozpoczęcia okupacji do dnia ponownego uruchomienia sądów polskich). Nie można więc uznać, aby doszło w tym zakresie do zaniechania legislacyjnego. Okoliczność tego zawieszenia została przy tym uwzględniona przez Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie.

Nie został także naruszony art. 19 dekretu Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nieumorzonych zobowiązań pieniężnych w zw. z art. 417 k.c. Z normy tej nie wynika obowiązek wydania przepisów w sprawie przedterminowego wykupu obligacji. Przepisy takie mogły zostać wydane. Żaden przepis prawa nie nakładał na ustawodawcę obowiązku wydania aktu prawnego regulującego wierzytelności posiadaczy przedwojennych obligacji państwowych, których wykupu Skarb Państwa zaniechał. Brak jest więc podstaw do kreowania odpowiedzialności pozwanego za zaniechanie legislacyjne również na tej podstawie (por. Sąd Apelacyjny w Warszawie z dnia 21 marca 2012 r., I ACa 995/11, niepubl.). Dodać można, że takie niewydanie nie może być uznane ponadto za siłę wyższą w rozumieniu art. 121 pkt 4 k.c., a posiadacz obligacji mógł dochodzić swych roszczeń niezależnie od tego, czy wydano, czy nie wydano rozporządzenie wykonawcze; ponadto nie miał podstaw, aby obawiać się represji z tytułu wniesienia odpowiedniego powództwa do sądu (por. uchw. Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2000 r., III CZP 37/00, OSNC 2001/4/56; także wyrok z dnia 9 listopada 2001 r., I CKN 690/09, Lex nr 52350).

Nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Nie istnieje konstytucyjne prawo do odszkodowania za zaniechania. Jeśli zaś rozważać możliwość oparcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem władzy publicznej wyłącznie na powołanym przepisie Konstytucji, to byłoby to uzasadnione jedynie w okresie od 19 października 1997 r. (data wejścia w życie Konstytucji) do 1 września 2004 r. (data wejścia w życie zmian Kodeksu cywilnego). Po 1 września 2004 r. samodzielną podstawą odpowiedzialności Skarbu Państwa są bowiem art. 417, 417¹, 417² k.c. W tym przepisach inkorporowano i rozwinięto model odpowiedzialności Skarbu Państwa przyjęty w art. 77 ust. 1 Konstytucji (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2008 r., I CSK 41/08, Lex nr 457851). Ponadto, jak to wskazano powyżej, te przepisy Kodeksu cywilnego nie stanowią podstawy orzekania w niniejszej sprawie z uwagi na to, że ewentualna odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niewykupienia obligacji przedwojennych ma charakter kontraktowy, a nie – deliktowy. Poza tym, trudno się dopatrzeć niezgodnego z prawem działania państwa polegającego na nierozpoznaniu żądań strony powodowej w sytuacji, gdy przez kilkadziesiąt lat strona ta (jej poprzednik prawny) nie zgłasza tych roszczeń w sposób prawnie doniosły.

Zważywszy na powyższe, apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., zasądzając od przegrywającego powoda poniesione przez pozwanych koszty zastępstwa procesowego, według stawki minimalnej, wynikającej z § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.